13.9.2018

Eduskunnan ympäristövaliokunta
YmV@eduskunta.fi

Asiantuntijalausunto Valtioneuvoston paikkatietopoliittisesta selonteosta

Eduskunnan ympäristövaliokunta on pyytänyt Lounais-Suomen paikkatietokeskus Lounaispaikalta kirjallista asiantuntijalausuntoa Valtioneuvoston paikkatietopoliittisesta selonteosta (VNS 2/2018 vp).

Lounais-Suomen paikkatietokeskus Lounaispaikka on Varsinais-Suomen liiton yhteydessä toimiva alueellinen paikkatietoyhteistyön verkosto. Lounaispaikan toiminta käynnistyi vuonna 2002, ja sen merkittävimmät rahoittajat ovat Varsinais-Suomen liitto, Turun yliopisto ja Turun kaupunki. Lounaispaikka ylläpitää alueellista Lounaistieto.fi-tietoalustaa, jonka keskeiset tietopalvelut ovat karttapalvelu, avoimen datan latauspalvelu sekä tilastotietopalvelu.

Lounaispaikka on toiminut aktiivisena paikkatietoinfrastruktuurin kehittäjänä toimintansa alusta saakka, ja sen tavoitteena on toimia edelläkävijänä alueellisen tietoalustan tarjoajana. Tällä hetkellä Lounaispaikka on mukana koordinoimassa Paikkatietoalusta-hankkeen Maakuntien paikkatietoinfrastruktuuri -osahanketta, joka on osa hallituksen Digitalisoidaan julkiset palvelut -kärkihankekokonaisuutta. Lounaispaikka on myös yhdessä Suomen ympäristökeskuksen kanssa toteuttamassa HAME-hanketta, jonka keskeisenä tavoitteena maakuntakaavakarttojen tietomallien yhtenäistäminen. Lisäksi Lounaispaikka toteuttaa yhdessä Varsinais-Suomen ELY-keskuksen kanssa Maakunnat ympäristötiedon tuottajina ja käyttäjinä -hanketta, jossa täsmennetään maakunnalle säädettävän ympäristötiedon tuottamista koskevan tehtävän sisältöä.

Visio maailman innovatiivisimmasta paikkatiedon ekosysteemistä on hyvä mutta vain osin julkishallinnon toteutettavissa

Valtioneuvoston paikkatietopoliittisen selonteon visio *Suomessa on maailman innovatiivisin ja turvallisin paikkatiedon ekosysteemi* on kunnianhimoinen ja kannatettava. On kuitenkin tärkeää huomata, että julkisen hallinnon rooli vision toteuttamisessa rajoittuu laadukkaiden aineistojen mahdollisimman avoimeen saatavuuteen sekä niiden hyötykäytön edistämiseen. Yrityksillä on vision mukaisen paikkatietoekosysteemin toteutumisessa merkittävä rooli paikkatietojen hyödyntäjinä ja lisäarvon tuottajina. Yritysten tahtotila ja valmius paikkatietojen laajamittaiseen hyödyntämiseen voi aiheuttaa merkittävää epävarmuutta vision toteutumiseen riippumatta julkishallinnon toimenpiteistä.

Lounaispaikka oli vuosina 2014–2017 osatoteuttajana laajassa 6Aika-strategian Avoin data ja rajapinnat -kärkihankkeessa, josta saatujen kokemusten perusteella yritysten halukkuus hyödyntää toiminnassaan julkisesti tuotettua avointa dataa vaihtelee suuresti ja monien yritysten suhtautuminen dataperusteiseen liiketoimintaan on yhä melko konservatiivista. Vaikka paikkatieto on niiden avointen tietoaineistojen joukossa, joiden hyödyntämiseen yrityksillä on parhaat valmiudet, saattaa paikkatiedon laajamittainen hyödyntäminen ja siten paikkatiedon ekosysteemin rakentaminen olla odotettua hitaampaa. Tämän mahdolli-

VARSINAIS-SUOMEN LIITTO
EGENTLIGA FINLANDS FÖRBUND
REGIONAL COUNCIL OF SOUTHWEST FINLAND

PL 273 (Ratapihankatu 36) | 20101 Turku
+358 2 2100 900 | kirjaamo@varsinais-suomi.fi
www.varsinais-suomi.fi | Y – 0922305-9

sen epävarmuustekijän vuoksi paikkatietoekosysteemiä rakennettaessa on alkuvaiheessa syytä kiinnittää erityistä huomioita paikkatietojen hyödyntämiseen julkishallinnon toiminnan tehostamisessa siten, että paikkatietoja käytetään laaja-alaisesti yhteiskunnan toiminnan tietopohjana.

Kehittämistoimenpiteet ovat oikeansuuntaisia

Kehittämistoimenpiteet ovat kaikki oikeansuuntaisia ja perusteltuja. Selonteossa listatut kehittämistoimenpiteet ovat kuitenkin luonteeltaan enemmän tavoitteita kuin konkreettisia toimenpiteitä, minkä vuoksi erityistä huomiota tulee kiinnittää toimenpideohjelman kirjausten toteutettavuuteen. Alla tärkeäksi kokemiamme huomioita kustakin toimenpiteestä.

1. Varmistetaan laadukkaat osoitetiedot

Osoitetietojen valtakunnallinen yhtenäisyys on erittäin tärkeää. Osoitetietojen tietomallin tulee olla yhtenäinen koko maassa ja etenkin suurten rakennusten eri sisäänkäyntien tulee olla selvästi määriteltyjä, koska optimaaliset ajoreitit näille voivat poiketa toisistaan merkittävästi. Lisäksi osoitetietoihin tulee yhdistää mahdollisimman laajasti paikkojen nimitietoja kohteiden löydettävyyden helpottamiseksi.

2. Tarjotaan tarkka paikannus kaikkien käyttöön

Paikannuspalveluiden kansallisten korjaustietojen (FinnRef) tarjoaminen laajasti yleiseen käyttöön on kannatettavaa. Tulevaisuudessa paikannuspalveluiden kirjo monipuolistuu, ja kehittämistoimenpiteessä onkin syytä ottaa laajempi näkökulma paikannukseen ja pyrkiä edistämään esimerkiksi sisätiloissa tapahtuvan paikannuksen kehittämistä satelliittipaikannuksen rinnalla.

3. Tehdään turvallisuusvirnaomaisille yhteinen paikkatietoalusta

Turvallisuusviranomaisten yhteinen paikkatietoalusta on toimenpiteenä kannatettava. Sen toteuttamisessa on huomioitava, että osa turvallisuuteen liittyvistä viranomaistoiminnoista on siirtymässä maakuntahallinnolle, jolloin maakuntauudistukseen liittyvien tietojohtamisen prosessien kehitystyö on syytä kytkeä mukaan toimenpiteen toteuttamiseen.

4. Kehitetään yhteistä paikkatiedon ekosysteemiä

Paikkatiedon ekosysteemin kehittäminen on keskeinen toimenpide selonteon vision ja sen yleisten tavoitteiden toteuttamisessa. Käsitteenä paikkatiedon ekosysteemi on kuitenkin monitulkintainen, mihin nähden toimenpiteen konkreettisia toteutustapoja on kuvattu selonteossa varsin rajallisesti. Jotta paikkatiedon ekosysteemiltä odotetut hyödyt saadaan täysimittaisesti realisoitua, tulee toimenpiteen toteuttamiseen saada integroitua kaikki hallinnon tasot, eri toimialat laajasti edustettuna ja ennen kaikkea yrityskenttä mahdollisimman laajasti. Myös paikkatiedon ekosysteemiin kuuluvat tietoalustat tulee nähdä laajemmin kuin vain viranomaisten tuottamina kansallisina paikkatietopalveluina. Monet eri tahot tuottavat paikkatietopalveluja eri aluetasoilla, ja nämä palvelut muodostavat yhdessä paikkatiedon ekosysteemin palvelukokonaisuuden.

VARSINAIS-SUOMEN LIITTO
EGENTLIGA FINLANDS FÖRBUND
REGIONAL COUNCIL OF SOUTHWEST FINLAND

PL 273 (Ratapihankatu 36) | 20101 Turku
+358 2 2100 900 | kirjaamo@varsinais-suomi.fi
www.varsinais-suomi.fi | Y – 0922305-9

5. Tehostetaan yhteistyötä uudella yhteistyöelimellä
6. Lisätään osaamista ja tietämystä paikkatiedosta

Paikkatietoihin liittyvän yhteistyön tehostamisen ja osaamisen lisäämisen toimenpiteet liittyvät läheisesti toisiinsa, ja niitä käsitellään sen vuoksi yhdessä. Lähtökohtaisesti tehokkain tapa osaamisen ja tietämyksen lisäämiseen on yhteistyön syventäminen ja vuoropuhelun lisääminen paikkatietoalan ja muiden sektoreiden välillä. Tällöin paikkatiedon hyödyt ja mahdollisuudet tulevat esiin konkreettisemmin kuin esimerkiksi koulutustilaisuuksissa tai viestintäkampanjoissa.

Yhteistyö on tehokkainta silloin, kun se tapahtuu mahdollisimman konkreettisten kysymysten tai ongelmien pohjalta, mikä korostaa alueellisten paikkatiedon yhteistyöverkostojen merkitystä. Tämän kaltaisesta toiminnasta Lounais-Suomessa on kokemusta jo 20 vuoden ajalta Lounais-Suomen paikkatietokeskus Lounaispaikan toiminnan puitteissa. Lounaispaikan toiminnan ytimessä on viranomaisten ja korkeakoulujen välinen tiivis paikkatietoyhteistyö, mikä on edistänyt tietämystä paikkatiedon mahdollisuuksista ja tarpeista puolin ja toisin. Lounaispaikan toiminnasta kertynyttä kokemusta kannattaa hyödyntää ja soveltaa myös muiden alueellisten paikkatiedon yhteistyömallien rakentamisessa.

Alueellisen tason paikkatietoyhteistyön lisäksi on tarpeen vahvistaa valtakunnallisen tason paikkatietoyhteistyötä. Valtakunnallisella tasolla paikkatietoon liittyvä yhteistyö on väistämättä lähtökohdiltaan strategisempaa, ja sen tulisi tukea valtionhallinnon paikkatietoon liittyvää kehittämistä ja lainsäädäntötyötä. On tärkeää, että valtakunnallisessa yhteistyöelimessä ovat edustettuna laajasti eri sektorit. Erityisesti yritysten edustus esimerkiksi etujärjestöjen ja alan avainyritysten kautta on tärkeää.

Selonteossa on tarkkanäköisesti nostettu esiin havainto siitä, että merkittävin paikkatiedon hyödyntämistä jarruttava tekijä on yritysten ja muiden organisaatioiden johdon tietämättömyys paikkatietojen mahdollisuuksista. Paikkatiedon hyötyjen tuominen ylimmän johdon tietoon on kriittisen tärkeää selonteon tavoitteiden saavuttamiseksi. Tämän vuoksi paikkatietoanalyysit tulee kytkeä kiinteäksi osaksi organisaatioiden tietojohtamisen prosesseja.

7. Uudistetaan lainsäädäntöä kehityksen varmistamiseksi

Lainsäädännön uudistamisella on tärkeä rooli selonteon tavoitteiden saavuttamisessa. Erityisen tärkeää on luoda lainsäädännöstä riittävän velvoittavaa, jotta keskeisten paikkatietojen tietomallien yhteismitallisuus voidaan varmistaa. Yhtenäisten tietomallien vaatimus koskee erityisesti kunta- ja maakuntahallinnon tuottamia paikkatietoaineistoja. Lainsäädännön tulee kuitenkin olla tarkoituksenmukaista, ja velvoittavuuden tulee rajautua vain tietojen yhteensopivuuden takaamiseen.

Vaikka yhteiskunnan turvallisuuden kannalta kriittisten aineistojen avointa saatavuutta on voitava rajoittaa, tulee paikkatietoaineistojen saatavuutta ja jakelua koskevan lainsäädännön lähtökohtana olla julkisten aineistojen avoin saatavuus, ja rajoitusten tulee olla tästä hyvin perusteltuja poikkeuksia. Lainsäädännöllä on lisäksi varmistettava kaikkien (myös tietosuojattujen) paikkatietojen saatavuus perusteltuun viranomaiskäyttöön maksutta kaikilla hallinnon tasoilla. Nykytilanne, jossa osa paikkatietoaineistoista on paikallis- ja

VARSINAIS-SUOMEN LIITTO
EGENTLIGA FINLANDS FÖRBUND
REGIONAL COUNCIL OF SOUTHWEST FINLAND

PL 273 (Ratapihankatu 36) | 20101 Turku
+358 2 2100 900 | kirjaamo@varsinais-suomi.fi
www.varsinais-suomi.fi | Y – 0922305-9

aluehallinnon viranomaisille maksullisia, ei tue tietoperusteisen päätöksenteon tarpeita ja asettaa eri alueet epätasa-arvoiseen asemaan päätöksenteon tietopohjan näkökulmasta.

Alueellisilla toimijoilla on tärkeä rooli paikkatiedon ekosysteemissä

Valtioneuvoston paikkatietopoliittinen selonteko keskittyy vahvasti kansalliseen paikkatietoinfrastruktuuriin ja viranomaisten tuottamiin palveluihin. Kansallisesti merkittävät paikkatietoaineistojen yhteismitallisuus ja avoin saatavuus on ensiarvoisen tärkeää, mutta näiden lisäksi Suomessa tuotetaan valtava määrä paikkatietoja, jotka voivat koskea hyvinkin rajattua aluetta ja paikallisia kysymyksiä. Tällaisia paikkatietoaineistoja tuotetaan tyypillisesti esimerkiksi erilaisissa hankkeissa tai opinnäytetöissä. Vaikka näillä aineistoilla ei olisi suurta valtakunnallista merkitystä, on kuitenkin tärkeää, että tietoaineistot eivät häviä hankkeiden päätyttyä, vaan niitä voidaan tarvittaessa etsiä ja tarkastella muiden tietoaineistojen rinnalla.

Pienipiirteisten ja paikallisten paikkatietoaineistojen julkaisemisessa ja ylläpitämisessä alueellisilla paikkatietoalustoilla on merkittävä rooli. On tärkeää, että alueilla on toimijoita, jotka kykenevät vastaamaan paikkatietoaineistojen julkaisusta ja ylläpidosta rajapintapalveluina, mikä takaa niiden löydettävyyden myös myöhemmin. Paikkatietoalustojen kehittämisessä keskeistä onkin juuri niiden skaalautuvuus. Rajapintojen kautta saatavilla olevia paikkatietoaineistoja on mahdollista hyödyntää missä vain, jolloin alueellisella tasolla ylläpidetty aineisto on helppo tarvittaessa esittää myös kansallisessa palvelussa ja päinvastoin. Näin tuotettu skaalautuva paikkatietojen ekosysteemi ei rajaudu millekään aluetasolle, vaan paikkatietoaineistot voivat olla yhtä hyvin osa alueellista, kansallista kuin globaaliakin paikkatiedon ekosysteemiä.

Merkittävin pullonkaula paikkatietoaineistojen kytkemisessä osaksi paikkatiedon ekosysteemiä on aineistojen julkaisu ja ylläpito, sillä rajapintapalvelujen tuottaminen edellyttää merkittävää työpanosta. Kansallisesti merkittävien, viranomaistyönä tuotettujen paikkatietoaineistojen ylläpito on lähes poikkeuksetta ratkaistu. Sen sijaan muiden yhteiskunnassa tuotettujen paikkatietoaineistojen ylläpito ja saatavuus on suuri ongelma. Lounaisessa Suomessa ongelma on ratkaistu perustamalla paikkatietoyhteistyön verkosto, jolla on resurssit alueellisen paikkatietoalustan ylläpitoon. Vastaavanlaisille toimintamuodoille on tarve myös muilla alueilla, ja paikkatietopoliittisessa selonteossa tulee tuoda selvästi esiin alueellisten toimijoiden rooli ja vastuut osana paikkatiedon ekosysteemiä.

Varsinais-Suomen liitto ja Lounais-Suomen paikkatietokeskus Lounaispaikka

Kari Häkämies
maakuntajohtaja

Antti Vasanen
tietopalvelupäällikkö

VARSINAIS-SUOMEN LIITTO
EGENTLIGA FINLANDS FÖRBUND
REGIONAL COUNCIL OF SOUTHWEST FINLAND

PL 273 (Ratapihankatu 36) | 20101 Turku
+358 2 2100 900 | kirjaamo@varsinais-suomi.fi
www.varsinais-suomi.fi | Y – 0922305-9